

FT Eero Nallinmaa

Pakinointia sukututkimuksen odotta-
mattomista sivulöydöistä

Mitä enemmän kertyy sukututkijan aineistoa, sitä enemmän houkuttaa käydä käsiksi sivuaiheisiin, rönsyihin, jotka liittyvät ehkä jollain tavalla pääasioihin tai ovat ihan irrallaan niistä.

Pappi tuli tehneeksi väärän "passin"

Ensimmäinen sivuaiheeni on Hollolan Mukkulasta, joka nykyisin kuuluu Lahteen. Siellä oli 1771-1789 torppari Juho Aataminpoika Mäklare perheineen. Hollolan kirkonkirjoista ja armeijan rullista on löytynyt muutamia virheitä, jotka koskevat Juho Aataminpoikaa tai hänen perheenjäseniään. Tässä yhteydessä en puutu siihen, että Juho Aataminpoika on rippikirjoissa välillä Juho Juhonpoika. Siivutan myös sen, että armeijassa Juho Mäklare oli ensin todellista ikäänsä nuorempi, myöhemmin juuri oikean ikäinen ja sitten taas vanhempi kuin todella oli. Perheen kahden jäsenen syntymäajat ovat kirkonkirjoissa eri tavoilla. Varsinkin ihmetyttää se, että pojan Antin syntymäaika on kastekirjassa 1.10.1757 ja rippikirjassa 4.6.1758. Rippikirjan tämä merkintä on eri käsialaa kuin muu teksti. Kastekirjassa on 4.6.1758 myös Antti, ja hänen vanhempansa ovat Juho Juhonpoika Eskola ja Liisa Juhontytär Hollolan Okeroista.

Hollola, Mukkula

Juho Aataminp. Mäklare

Liisa Juhontr.

- - -

poika Antti Juhonp. 4.6.1758
C.T.27.6.1787
til Helsing Sokn

Kastekirja
1.10.1757

Hollola, Okeroinen

Juho Juhonp.Eskola

Liisa Juhontr.
poika Antti Juhonp.

Kastekirja
4.6.1758

Mäklaren Antin virheellinen syntymäaika oli jo rippikirjassa 1776-1780, jolloin isä Mäklaren nimi oli muodossa Juho Juhonpoika. (Virhe on korjattu sekä vanhaan että uuteen rippikirjaan muotoon Juho Aataminpoika.) Joka tapauksessa kun Mäklaren Antti - ja samalla hänen vaimonsa Anna Maria Samuelintytär - pyysi papintodistusta muuttaakseen Helsingin pitäjään 27.6.1787, hän sai todistuksen, jossa syntymäaika oli virheellinen. Näin hänellä oli papin kirjoittama väärä "passi".

Mitä tapahtuisi, jos joku sukututkija löytäisi Helsingin pitäjäästä väärän syntymäajan ja päätyisi Okeroisten Eskolaan? Ei mitään, sillä Helsingin pitäjän muuttokirjoja ei ole siltä ajalta ja rippikirjoissa on vain syntymävuodet ilman päivämääriä. Ei ole myöskään entisiä kotipaikkoja. Antti ja Anna Maria ovat kyllä rippikirjassa, mutta samanlaisia nimiä on tolkuttoman paljon. Mitä näille voisi tehdä, kuuluisi lähinnä Helsingin sukututkijoille.

Sivumennen voidaan todeta, mistä nimi Mäklare on muodostunut. Lahden Kittelässä oli Mäkelä. Sieltä sai sotilas 121 nimen Juho Mäkelin. Hän kuoli 7.12.1743. Hänen tilalleen tuli 1747 Juho Mäklare, joka muutti Mukkulaan n. 1771. Siellä nimi on säilynyt murteellisessa muodossa Mäklieri. Vuonna 1952 oli vielä olemassa rakennuksen kiviperusta.

Lahti, Kittelä

	Mäkelä
Sotilas 121	Juho Mäkelin
k. 7.12.1743	↓
Sotilas 121	Juho Mäklare
tilalle 1747	↓
muutti Mukkulaan	↓
n. 1771	Mäklieri
	murteessa

Taistelu Junnilan talosta

Toinen sivuaiheeni liittyy siihen taisteluun, jota käytiin 1600-luvulla Kiikan Vakkalan kylän Junnilasta.

Ensiksi muutamia tietoja Junnilasta, sitten sen vastapuolesta. Talo sai Juhon eli Junnin mukaan Junnila-nimen viimeistään 1540-1543. Näyttää siltä, että sama suku oli talossa ainakin jo 1486.

Kallialan tilikirjoissa oli sukunimi Vakkalainen, Vakkainen tai Vakkala, jota Junnilan asukkaat käyttivät vielä 1600-luvulla.

Kiikka, Vakkala, Junnila

Juho (Junni) isäntä 1540-1543

↓
Sipi Juhonp. Vakkalainen (Vakkala) is. 1544-1579

↓
Klemetti Sipinp. Vakkala is. 1580-1613

↓
Martti Klemetinp. is. 1614-1630 → Heikki Klemetinp.

↓
Sipi Martinp. is. 1631-1665, k. 1672 → Simo Martinp. k. 1686

↓
Klemetti Sipinp. is. 1665- k. 1685

Martti Klemetinpojan veli Heikki oli toisinajattelijä, joka tuki vastapuolta. Sitäpaitsi vastapuoli oli sukua Vakkalaisille.

Tyrväää

Olavi

Martti Olavinp.

khra 1564-1573, k. 1583

Margareta Pekantr.

↓
Rakel Martintr., k. 1640

Hannu Ragvaldinp. Örneram,

Ram, k. 1632

Carl Ram

Hans Ram

Brita Margareta

Simo Olavinp. Hämälä

is. 1560-1573

↓
Jaakko Simonp.
Hämälä

↓
Simo Jaakonp.

Kaarina Sipintr.

↓
Antti Simonp.
Pakila & Finska

↓
Simo Antinp.

Olavia ei ole maakirjassa, mutta Tyrvään kirkkoherra Martti Olavinpoika oli saanut Juhana III:lta 19.8.1573 verovapauden sille "torpanpaikalle, jonka hänen isänsä oli raivannut ja viljellyt Tyrväässä". (K.G.Leinberg: Abo Stiftes Herdaminne, s.214) Tämä "torpanpaikka" oli Tyrvään kylän Hämälä (Hemela). Se oli maakirjassa ensi kertaa 1560 ja sitä piti Simo Olavinpoika. Se oli luultavasti rakennettu kolmisen vuotta aikaisemmin ja tuli sitten vapaavuosien jälkeen verolle. Talon nimi on ensi kertaa käräjäpöytäkirjoissa 1623.

Talon nimi viittaa siihen, että Olavi oli hämäläinen. Toisaalta Martti Olavinpoika ja hänen vaimonsa olivat perineet Suoniemen (silloisen Karkun) Vahalahdesta metsäsaan, joka oli Kiikassa (Kortejärvi). Toisaalta kuitenkin juuri Hämälän Simo Olavinpoika antoi sukulaiselle Klemetti Sipinpoika Vakkalalle luvan pitää nautinnassaan Kortejärven metsäsaan. Se oli nähtävästi Olavin

perua. Nykyisin Suoniemi kuuluu Satakuntaan eikä Hämeeseen. Siihen aikaan oli Ylä-Satakunnassa asutusta, jota pidettiin hämäläisenä. Niinpä Kyrön nimi vakiintui Hämeenkyröksi kuullessaan Ylä-Satakunnan tuomiokuntaan.

[Jalmari Jaakkola mainitsee Lavian Karhijärven eteläpuolelta talon Riutta tai Riuttala, joka oli otettu viljelykseen "hämäläisten erämaista". Myös olivat Lassila ja Tuunajärvi (ehkä Karkussa) entisiä hämäläisiä eräkaita. Maanmittari (1692) ei ollut Jaakkolan mielestä selvillä siitä, ketkä entiset alueiden nauttijat tai uudet asujat olivat todella hämäläisiä. (Pohjois-Satakunnan vanha eräkulttuuri, Satakunta V). - Vanhat lavialaiset ovat kertoneet, että sinne tuli Karkusta Huidalta kolme miestä, jotka rakensivat Pekkalan, Hesson ja Riutan. (Pertti Virtaranta: Elettiinpä ennenkin). - Voi olla, että karkkulaiset olivat silloin heidän mukansa hämäläisiä.]

Olavi Hämmälän pojat olivat varakkaita. Martti Olavinpojalla, joka tuli Tyrvään kirkkoherraksi 1564, oli Hopeaveroluettelossa 1571 hopeaveroa 77 markkaa 6 äyriä. Simo Olavinpoika Hämmälällä, joka oli vuodesta 1567 lähtien nimismies, oli hopeavero 53 1/2 markkaa. Tyrvään kylän Esko Laurinpojalla oli hopeaveroa 26 markkaa 3 äyriä ja Apialan Heikki Houhalaisella 25 markkaa ja 1 äyri. Seuraavana olikin jo Vakkalan - Kiikka kuului vielä Tyrvääseen - Sipi Juhonpojan 24 markkaa 3 äyriä. Muita 20 markkaa ja yli sen maksavia henkilöitä ei ollut koko pitäjässä.

Martti Olavinpojalla oli tytär Rakel Martintytär. Tämä oli Martti Klemetinpoika Junnilalle ja Heikki Klemetinpojalle sukua (frenka). Rakel Martintytär oli naimisissa Hannu Ragvaldinpojan kanssa. Hannu Ragvaldinpoika sai avioliiton kautta (luultavasti juuri Rakel Martintyttären kautta) 1593 Ulvilan Pietniemen tilan. Hän oli huovina Akseli Kurjen lipullisessa 1594. Hän oli Ylä-Satakunnan voutina, oli Eestissä Laisin linnan voutina, mutta luovutti linnan vihollisille 1603, vangittiin ja vietiin Tukholmaan, missä oli vankilassa ainakin vielä joulukuussa 1603, oli mukana Venäjän sodassa ainakin 1608, oli Turun linnan voutina 1609 ja alikäskynhaltijana 1615. Kustaa II Adolf antoi hänelle kahden kylän verot Rymättylästä ja kolmentoista tilan verot Ulvilasta eliniäksi. 1616 muodostettiin hänen saamistaan Pietniemen taloista säterikartano. Lisäksi hän sai kolme tilaa Tyrvään Varilan kylästä ja

Aatilan säterin Rymättylästä. Perintötilojakin hänellä oli pari sekä Sauvossa että Paraisilla.

Hannu Ragvaldinpoika aateloitiin 1619 nimellä Örneram. Hän käytti tavallisesti nimeä Ram. Hän ei koskaan antanut merkitä itseään Ruotsin Ritarihuoneen kirjoihin. 1629 Hannu Ragvaldinpoika sai oikeuden pitää läänitustilansa, vaikka hän olikin jo niin vanha, ettei enää kyennyt palvelukseen. 1630 hänelle luvattiin takaisin ne tilat, jotka hänen vanhempansa olivat lahjoittaneet kruunulle. (Gustaf Elgenstierna: Den introducerade svenska adelns ättartavlor Niilo J. Avellan: Entisen Ulvilan maatilat II, Satakunta III).

Tyrvään kylästä Hannu Ragvaldinpoika ja Rakel Martintyär vaati 10.2.1623 käräjillä Simo Jaakonpojan leskeltä Kaarina Sipintyttyäreltä Hämälää. Talon oli Rakel sisaruksineen perinyt 1603, mutta Hannu ja Rakel olivat antaneet sen Simo Jaakonpojalle tämän elinajaksi. Samasta kylästä osti Hannu Ragvaldinpoika autiotilan Antti Simonpojalta ja Simo Antinpojalta (Finska). Hän oli tilan läheinen perillinen (luultavasti Rakel Martintyttären kautta). Junnila oli läänitetty Ragvaldinpojalle 1622 ja 1624, vuonna 1626 vaihteeksi Rautajoen Beata-rouvalle.

Mainittakoon, että Sipi Martinpoika Junnila syytti Tyrvään käräjillä 26.3.1628 Raukon Frans Dykertiä, joka oli korjauttanut heidän Kiikan Nevon kylän Luojon niityltä. Seuraavilla käräjillä (8.9.1628) Martti Klemetinpoika Junnila kertoi, että niitty oli siirtynyt Vakkalan Urmian kylälle (Suoniemeen), ja siltä Tyrvään kylälle, mistä se lunastettiin takaisin Vakkalalle, sitten toisen kerran avioliiton kautta Urmian kylälle, jolta se taas lunastettiin kotiin. Dykertillä oli seuraavilla käräjillä (29.-30.10.1629) toinen selitys, mutta Sipi Martinpoika Junnilalla oli kihlakunnan tuomari Akseli Kurjen kirje (13.-14.3.1622) ja laamanni Yrjö Junhonpojan varmentama kirje (26.3.1622). Junnilat voittivat sillä kertaa, mutta kymmenien vuosien jälkeen riita Luojon niitystä alkoi uudelleen. Tärkeintä on tässä se, että niihin aikoihin niittyjä annettiin huomenlahjana tyttärien mennessä naimisiin. Kun tytär kuoli, palautettiin niitty entiselle talolle. On vahinko, että tyttäret olivat ilman nimiä eikä edes talojen nimiä mainita. Se johtuu siitä, että kameraaliksikköinä olivat kylät eivätkä talot.

Sipi Martinpoika Junnila 4.6.1629 syytti Tuomas Koppalaa siitä, että tämä oli lyönyt rikki Sipin eräpuodin oven ja särkenyt Sipin veneen. Tuomas esitti Hannu Ragvaldinpojan 2.2.1623 antaman kirjeen, jossa ilmoitettiin, että Hannu oli pannut Tuomaan juuri siihen torpanpaikkaan valvomaan hänen hyötyään ja parastaan kaikella ahkeruudella. Hän oli Hannun käskystä häätänyt Vakkalan ja Tyrvään kylät kyseiseltä alueelta. Asia lykättiin. - Oli kysymys samasta Kortejärvenmaan metsäsarasta, jonka kirkkoherra Martti Olavinpoika ja hänen vaimonsa olivat perineet Suõniemen Vahalahdesta. Käräjillä 26.-27.2.1630 vaati Hannu Ragvaldinpoika tätä metsäsarkaa, jota Junnilat olivat käyttäneet sukulaisten luvalla. Kun Hannu Ragvaldinpojan appivanhemmat olivat todistettavasti perineet Kortejärvenmaan, Hannu sai pitää metsäsaran korvauksetta. Martti joutui luopumaan sekä sarasta että torpanpaikasta, mutta sai sentään Hannun torpparin viemät kalastusvälineet takaisin.

Samoilla käräjillä sakotettiin Martti Klemetinpoikaa siitä, että hän ei ollut maksanut veroa Hannu Ragvaldinpojalle, vaikka Martin vuotuiset verot oli läänitetty Hannulle tämän eliniäksi.

Edelleen samoilla käräjillä ilmoitti Martin veli Heikki Klemetinpoika antaneensa koko osuutensa Junnilan talosta naissukulaiselleen Rakel Martintyttärelle siitä hyvästä, että Rakel oli häntä paljon auttanut, ruokkinut ja vaatettanut ja tekee sen edelleen aina Heikin huolemaan asti. - Kaiken lisäksi todistettiin, että Martti Klemetinpoika oli lyönyt Heikki-veljeään syystä, että tämä oli ottanut vähän kuparia perintöosuudestaan.

Käräjillä 16.-18.9.1630 syytti Martti Klemetinpoika Pietniemen Hannu Ragvaldinpoikaa siitä, että oli pitänyt hänen luonaan laitoman perinnönjaon. Hannu ei ollut itse käräjillä läsnä, mutta mainittiin hänen vaimonsa ottaneen perintöä sisaren osana maata 1 tangon ja 1 1/2 kyynärää; Martin veli Heikki oli ottanut 2 tangon maan, jonka hän oli antanut Hannu Ragvaldinpojan vaimolle elatuksestaan, koska Martti oli ajanut hänet luotaan iskuin ja lyönnein, ja Junnila oli Hannu Ragvaldinpojalla ikuisena läänityksenä. - Perinnönjako koski näköjään myös Tyrvään kylän Rauvaa, vaikka pöytäkirjassa ei siitä mitään mainita. Joka tapauksessa Rauvan veroluvut jaettiin 1630 Hannu Ragvaldinpojan ja Vakkalan kesken. Toisin sanoen Rauva oli ollut jo Junnilan omistuksessa. (Rauvaa piti Sipi Sipinpoika 1601-1609. Maakirjassa 1610-1628 ei ollut merkintöjä. 1629 se oli Frans Dykertin läänityksenä).

Kun Rakel Martintytär vaati perintöä sisaren osan, hänen äitinsä olisi ollut kirkkoherra Martti Olavinpojan ensimmäinen vaimo ja Sipi Vakkalaisen tytär. (Heikki Impola: Kiikan seurakunta 1662-1962, s. 116, 293.) Ei kuitenkaan ole jäänyt merkintöjä, että Martti Olavinpoika olisi ollut kahdesti avioliitossa. Tietävästi Rakel Martintytär, Hämmälän, Finskan ja Junnilan asukkaat olivat keskenään sukua, kuten edellä on mainittu. Jos Olavi Hämmälän vaimo oli kotoisin Junnilasta, saattoi Rakel Martintytär vaatia hänen sisarenosaansa. Joka tapauksessa on liian vähän tietoja asiain selvittämiseksi.

Hannu Ragvaldinpoika halusi saada koko Junnilan, vaikkakin lain ja oikeuden varjolla. Tyrvään käräjillä 27.-28.10.1631 tarjoutui hänen palvelijansa lunastamaan 40 talarilla Sipi Martinpojalta tämän sukulunastusoikeuden, koska Sipin talo oli annettu 25.5.1630 päivätyllä rälssäkirjalla Hannu Ragvaldinpojan ikuiseksi rälssiksi. Sipi oli osoittautunut jäykkäniskaiseksi isäntäänsä kohtaan hevosia varustaessaan, ja muutamia kertoja hän oli pyytänyt kuvernööri Niilo Bjelkeltä päästä Hannu Ragvaldinpojasta. - Hannu Ragvaldinpojan pyyntöön ei oikeus suostunut, mutta ei myöskään voitu antaa Sipi Martinpojan lunastaa Hannulta sitä osaa tilasta, minkä Sipin setä Heikki Klemetinpoika oli osuutenaan antanut syytinkinsä vastineeksi, eikä Hannun vaimonkaan saamaa osaa. Hannulle jäi siis puolet tilasta ja rälssioikeus, mutta asia jätettiin laamanninoikeuden käsiteltäväksi.

Joka tapauksessa Junnila jäi entisille omistajille. Hannu Ragvaldinpoika kuoli ennen vuotta 1635 ja Rakel Martintytär 1640. Heidän poikansa majuri Hans Ram sopi 1653 Sipi Martinpoika Junnilan kanssa. Asia oli voittanut (Junnilain kannalta) sekä alemmissa instansseissa että kuninkaallisessa hovioikeudessa. Mm. Vakkalan asukkaat olivat yhdessä lunastaneet Kortejärven ulkotiluksen majurilta. Vakkalan asukkaat sanoivat, että myös Kappelantorpan (Koppalaisen) kuuluvan heille. Vuonna 1655 majuri sopi myös peltosarkojen jaosta Vakkalan asukkaiden kanssa. - Toinen asia on se, että Koppelonmaasta (nimi oli eri asiakirjoissa aina eri tavalla) Kiimajärven ja Vakkalan kanssa oli riitaa vuoteen 1690 asti.

Vuonna 1656 tuli läänitystenperuutus, jolloin mm. Junnilan verot menivät kruunulle. Hannu Ragvaldinpojan ikuinen läänitysaika oli ohi.

Ihan muista asioista on mukavaa nähdä, millä tavalla ruotsinkielellä käytettiin muutamia prepositioita.

(Nils af Ursin)

Hans Ragvaldsson på Pännas (Pennäs, Pietniemi)

Frans Dykert till Raukois (Raukko)

Jacob Larsson i Mielaniemi (Mielaanniemi)

Matts Mattsson ifr. Hålpala (Hoipola)

Erich Marttilan (Marttilan Erkki)

Clemitt Sigfredzon Wackala Andilast (Klemetti Sipinp. Vakkala Antilasta)

Näissä asiakirjoissani ei ole tullut vastaan sellaista nimeä kuin esimerkiksi Nils af Ursin, jossa on prepositio af. Ainakin säteriä - Pietniemi, Rautajoki - käytettiin sanan på yhteydessä. Kartanoista sanottiin preposition kanssa till. Muutoin käytettiin sanaa i tai ifrån. Toisinaan käytettiin suomea kesken ruotsalaisessa tekstissä kuten Marttilan ja Antilan tapauksissa. Usein elatiivi oli lyhyt, Andilast, eikä Andilasta. Kirjuri oli ehkä turkulainen. Tyrvääläiset ja kiikkalaiset käyttivät muotoa -sta. Lyhyt ei koskaan muutu pitkäksi tavuksi tällaisissa tapauksissa.

Nevon Kylväjän rajariidat

Seuraavana aiheena otin muistiin muutamia 1500-luvun suomenkielisiä kohtia, joita ovat kirjoittaneet muut kuin Mikael Agricola. Mutta tulikin odottamattomia sivulöytöjä, sillä ne eivät olleet tarkkoja.

Lähtökohtana oli Kiikan Nevon Kylväjän talo. Tyrvään käräjillä 15.-16.11.1624 sanottiin, että Paavo Tuomaanpoika Nevolta saa kaiken sen omaisuuden, jonka vanhastaan on kuulunut siihen autiotilaan ja jonka hän on ottanut viljelykseen. Tuntuu siltä, että Paavo Kylväjä ei tiennyt tilansa rajoja. Toisin sanoen hän ei ollut kotoisin sieltä eikä hän niin ollen ollut lapsesta pitäen oppinut talojen rajoja. Hän meni niityille, joista hänet vietiin käräjille. Hän kaatoi pirtin hirret väärästä metsästä, samoin ruiskasken. Pääasiassa Paavo Kylväjä joutui selvittämään rajoja Unkelan, Vehkakorven, Kinnalan ja Hykkelän kylien kanssa. Paavo Tuomaanpoika luopui isännyydestä ja hänen tilalleen tuli 1663 Paavo Paavonpoika. Ainakin vuosina 1675-1684 Kylväjä oli Ruotsilan ja Raukon kartanoiden niityistä käräjillä. Kaiken

kaikkiaan Kylväjän isännät olivat rajariidoissa käräjillä seuraavina vuosina: 1626, 1628, 1629, 1631, 1644, 1663, 1666, 1675, 1679, 1682, 1683, 1684, 1686.

Tyrvään käräjillä 19.6. ja 14.12.1626 viitattiin Jöns Vestgöten kihlakunnanoikeuden kirjeeseen, annettu 1550, maanantaina pyhän kolminaisuudenpäivän jälkeen. Raja oli seuraava: "Myllykoskij, Linnupä, Saatanu Lambij, Kahdenhaaraiseen Kuuseen, Ristipetäjä, Tyrisevän Järfvenn." Nämä rajat olivat myös Jöns Vestgöten laillisessa tuomiokirjeessä. Vuonna 1686 tarkastusmiesten tuli käydä raja Jöns Vestgöten vuonna 1544 päivätyin kihlakunnantuomion mukaan, jossa rajat oli vahvistettu seuraaviksi: "Myllinkoski, Lindumäenpä, Sateunlampi, Cahdenharanen kusi, Ristipetäiä, Tyrisevän Jerfven Partasa". Nykyisin on kartassa Lintukallio, Lammijärvi ja Tyrisevän järvi. Lammen vanhaa nimeä en tiedä.

Näyttää siltä, että molemmat rajamerkinnot ovat sellaisia, että kumpaakaan ei voisi pitää alkuperäisenä ja tarkkaan Agricolan aikaisena tekstinä. Vastaavasti saattavat muut sen ajan jäljennökset olla kielellisesti muuttuneita. Kiimajärven ja Haapaniemen raja oli vuodelta 1549 ja se oli uudelleen käräjillä 1659: "Kahienharainen Hångavaras lahdes, Kahdaskoski, Vaapajansaatin, Soukinperä, Ahdnihonga (=Ahdinhonga)." Luultavasti ensimmäiset ovat "Kahdenhaarainen honka Vareslahdessa". - Pian Agricolan jälkeen on vielä pari vanhaa rajatuomiota. Vakkalan Varislahdenmaan raja oli vuodelta 1561 ja tuli käräjille taas 1693: "Mutalachden korkia, Pynisoia, Kahdenharaisen hongaa, Puraskallio, Tynoin kiefvi, Nahattoman korkelan, Muilachden korkia". Kiimajärven, Haapaniemen ja Leikkuun raja, jonka vahvasti laamanni Jöns Cnutsson 1568, oli käräjillä 1685: "...förste rån Satulakiffi Soukua nänäsä, annan rää Soukenmaian tacka, ensimainen oian Valoma, then Tredie Tynisten lorbi (=korpi), 4: Petäiän Iocken, som ähr häradsrää, item Carhunviran nijtu, - - - intill Jaranloensuu (=Jaaranjoensuu) - - - Jaranpirtin nijtu - - -". Käräjillä todettiin, että rajatuomio oli alkuperäinen.

Kun Tyrvään käräjillä maaliskuussa 1683 puitiin Raukon kartanon ja Nevon Kylväjän riitoja, Raukon kihlakunnantuomari Hennig Grass esitti, että useimmat valamiehet ovat jääviä tai sopimattomia lautamiehiksi sen ajan säädösten mukaan. Matti Jaakonpoika Kikkelästä oli kahdeksissakymmenissä, jota vastaan Grass huomautti, ettei hän

ole tilallinen, vaan hänen poikansa, joka pitää heidän perintötilaansa, ja sitä paitsi Matti oli ollut ratsumies. Jaakko Yrjönpoika Pohjasta, ei huomautettavaa. Matti Jaakonpoika Isojärveltä oli jäävi, koska hän oli (edellisen) Jaakko Yrjönpojan poika. Jaakko Erkinpoika Ulvilasta oli riidoissa kihlakunnantuomarin kanssa yhdestä miekasta. Jaakko Erkinpoika Ruoksamasta oli korpraali, joka oli saanut kunniallisen eron sotapalveluksesta, Tuomas Sipinpoika Kaukolasta ontui ja seurasi pappeja kuin lukkari pitäjänkierrolla (i socknetadt) eikä viljellyt mitään tilaa. Markku Paavonpoika Kiikanojalta oli vanha, ja kihlakunnantuomari sanoi hänen olevan itsellinen. Teukkulan Yrjö Tuomaanpojan suhteen ei näköjään ollut mitään huomautettavaa. - Kihlakunnantuomari Grass sanoi, että näitä käräjiä istuva kihlakunnantuomari ei lankouden vuoksi voi auttaa tässä asiassa. - Käsikirjoituksessa Tyrvis Dombok 1623, josta on poimittu käräjien pöytäkirjojen pääasiat, ei mainita, muutettiin koutamiehiä. Yleensä piti jäävin olla poissa lautakunnasta esimerkiksi oman juttunsa aikana ja myös kihlakunnantuomari joutui antamaan juttunsa toiselle.

Pettua ...

Tyrvään käräjillä 26.-27.10.1696, jolloin jo oli nälkävuosi, korkeasukuinen herra paroni ja ratsumestari Hennigh Johan Grass (kirjoitettu eri tavalla eri asiakirjoissa) syytti Heikki Heikinpoikaa ja Lasse Erkinpoikaa Kiikasta, Erkki Erkinpoikaa, Tuomas Antinpoikaa ja Jaakko Juhonpoikaa Meskalasta, Tuomas Tuomaanpoikaa, Jooseppi Martinpoikaa, Simo Sipinpoikaa ja Heikki Matinpoikaa Kiikanojalta siitä, että nämä olivat hakanneet hänen metsäänsä. Syytetyt sanoivat tehneensä sen hädässään ja ahdistuksessaan, koska eivät olleet löytäneet omasta metsästä sellaisia sopivia puita parkin kuorimiseen ravinnoksi, joten heidän täytyi etsiä niitä hengenpitämekseen Raukon ja Talan metsästä. - Lautamiehet Lauri Pekanpoika Kallialasta ja Mikko Matinpoika Hoipolasta olivat arvioineet vahingon ja todistivat, että 504 tukkia oli kaadettu. Niistä oli kuorittu vain pettu ravinnoksi, mutta tukit oli jätetty metsään. Tyrvis Dombok ei kerro, mitä Hennig Grass teki 504 tukilla, mutta silloin oli toisaalta kysymys kymmenien henkilöiden pysymisestä hengissä ja toisaalta vieraan omaisuuden luvaton käyttö.

Eeva Kaisa Esaiaantyttären naimakaupat

Viimeinen sivuaiheista liittyy Suoniemen Kuljun kartanon Ritamäen

torppaan. Nykyinen talo on lähellä Murhasaarta, kun mennään Tampereelta Poriin päin.

Ritamäki oli jo ainakin vuonna 1789 olemassa. Siihen muutti 18.4. 1818 Juho Munter (s.16.1.1796 Mouhijärvellä) ja hänen vaimonsa Maija Antintytär (s.19.9.1791 Karkussa) Mouhijärven Salmin kylästä. Heidät oli vihitty 7.7.1816. Juho Munter eli Ritamäki hukkui Jokisjärveen heikkoihin jäihin 1.1.1830.

Suoniemelle muutti Mouhijärveltä 18.12.1829 Iisakki Aataminpoika, Kulku-Iisakki (s.12.2.1808 Ikaalisissa, mm. Suoniemien rippikirjojen merkintä 3.3.1808 on virheellinen). Iisakki Aataminpoika ja Maija Munter eli Ritamäki vihittiin 7.8.1831. Heille syntyi 13.4. 1841 poika Juho Kustaa, kun Maija Antintytär oli melkein 50-vuotias. Aikoinaan Maija Antintytär kuoli, 29.12.1860.

Iisakki Aataminpoika vihittiin 2. avioliittoon 16.11.1861 Eeva Kaisa Esalaantytären kanssa (s.20.9.1820 Hämeenkyrössä). Iisakki Aataminpoika kuoli 22.2.1871. Sitä ennen oli Juho Kustaa lähtenyt maailmalle. Isännöys Ritamäessä kuului Iisakin jälkeen Juho Munterin tyttären Eeva Loviisan miehelle Aukusti Eenokinpojalle. Juho Kustaa oli renkinä eri paikoissa ainakin 1856-1861 ja oli myös Ritamäessä. Näyttää, että sitten pakkorengitys loppui ja työmarkkinat vapautuivat. Juho Kustaa lähti Hämeenkyröön Miharinjolle tukinuittoon. Siellä hän tutustui tulevaan vaimoonsa Karoliina Vilhelmiina Aapelintytäreeseen (s.10.7.1843 Hämeenkyrössä). Heidät vihittiin 19.2.1864. He asuivat ensin Juhon sisarpuolen luona Kauniaisissa Ojalan torpassa. Heidän ensimmäinen lapsensa Ville (Johan Wilhelm) syntyi 10.4.1864. Perhe muutti Hämeenkyröön Äkkösen Ojaniemen torppaan rippikirjojen mukaan 24.10.1865. Siellä syntyivät myös Tilda (Mathilda Karolina) 20.11.1866 ja Kalle (Karl Gustaf) 22.9.1869. Perhe muutti Ritamäkeen 5.11.1870. Sitä ennen Ritamäki oli palanut. Sisäänlämpiävä sauna oli jäljellä. Suuri osa Ritamäen väestä muutti muualle. Kuljun friiarinna Maria Mellin lähetti jo Hämeenkyröön sanan Juho Kustalle, että tämä tulisi torpankaupoille. Juho noudatti heti kutsua. Ja niin tuli Juho Kustaasta Ritamäen isäntä. Torpansopimus oli suullinen, vieraita ei ollut läsnä. Kauppa vahvistettiin katsomalla ylös taivaalle.

Juho Kustalle ja Karoliina Vilhelmiinalle syntyi kaikkiaan kym-

menen lasta. Kuten jo sanottiin, Iisakki Aataminpoika kuoli 1871. Hänen jälkeensä jäi hänen vaimonsa Eeva Kaisa Esaiaantytär, joka ei ollut sukua muille Ritamäen asukkaille. Lähellä - vajaa 2 kilometrin päässä - asui leski, torppari Elias Mikonpoika Sten (s.14.7. 1811 Suoniemellä). Vuonna 1872 sitten "Teenin vaari" Elias Mikonpoika vei vihille Eeva Kaisa Esaiaantyttären. Ritamäet olivat olleet jonkinlaisina "puhemiehinä" ja he antoivat Teenin vaarille sianlihaa ja voita sekä kuulemma vielä mustan pässin. Ritamäen lapset - ainakin Ville ja Tilda - näkivät, miten Eeva Kaisan naimakaupat hoidettiin. Lapset esittivät sitten Ritamäen pirtissä, kuinka Eeva Kaisa saatiin Teenin vaarille.

Sivumennen, Ville Ritamäellä on rippikirjassa maininta hyväpäinen (godkänd). Hän teki runoja ja Frans Emil Sillanpää käytti hänestä kirjoissaan sanontaa "vanhempi runoilijaveljeni". Kerran tuli Ville taas Ritamäkeen ja kärrystä laskeutuessaan sanoi:

"Siinä synnyin,
siinä vartuin,
siinä ensi kerran auraan tartuin".

Joku kertoi sitten, ettei Ville viitsi itse kyntää, hän runoili vaan. Mutta tämä onkin jo toinen juttu.